

POZICIONIRANJE REVIJE "SLUŽBA BOŽJA"
U CRKVENOJ PERIODICI

Cjelokupno pastoralno djelovanje franjevacu u najširem smislu te riječi, snažno je obilježeno *kulturom pisane riječi*, počevši od srednjeg vijeka preko prvih književnih ostvarenja kao što je nabožno-didaktička literatura i homiletička književnost, preko raznih kronika i histiografske proze, pa sve do današnje publicističke djelatnosti. Ukupno spisateljsko djelovanje franjevacu, neovisno o vrsti i karakteru usmjereno je pastoralno-teološki, i ima *evangelizacijsku* ulogu.

Po završetku Drugog svjetskog rata, nova komunistička vlast u Jugoslaviji uvodi i strogu cenzuru i zabranu vjerskog tiska. Razdoblje od 1945. do 1960. karakterizira izrazito skromna publicistička djelatnost franjevacu iz već spomenutoga razloga. *Služba Božja prvi je vjerski list na hrvatskom jeziku koji se pojavio nakon Drugoga svjetskoga rata!*

S liturgijskog sastanka u Splitu 1954. *Središte liturgijskoga apostolata* zamolilo je Predsjedništvo biskupskih konferencija da bi imenovalo odbor, koji se brinuo za liturgijsku obnovu na teritoriju cijele ondašnje države. Na zasjedanju Poslovnog odbora Episkopata u listopada 1955. imenovan je *Interdijecazanski liturgijski odbor* (ILO). Uz predsjednika dr. Franju Šepera bilo je još 11 članova, među njima i dr. fra Jure Radić. ILO je pokrenuo liturgijsko pastoralni časopis "Služba Božja", a urednik je postao dr. fra Jure Radić. Prvi broj se pojavio za došašće 1960./61. Uz dr. fra Juru Radić, rektora Franjevačke visoke bogoslovije u Makarskoj, za slovenski jezik urednik je bio dr. Jože Pogačnik, a kada je on imenovan ljubljanskim nadbiskupom zamijenili su ga dr. France Rozman i dr. Marijan Smolik.¹

¹ Usp. Jure Radić, *Liturgijska obnova u Hrvatskoj*, str. 121-123.

Ono što animira od početka reviju jest osnovna zamisao ili namjera osnivatelja koji se izražavaju u naslovu i podnaslovu revije. Kao što sam naslov revije sugerira – *Služba Božja* – riječ je o stavu služenja, kao što sugerira grčki izraz *leitourgia* koji označuje svaku službu koja se vrši za opće dobro, bilo političke, vjerske ili pragmatične prirode. Svaka služba za dobro drugih smatrala se liturgijom.

Služenje našega časopisa može se okarakterizirati više kao rad *ad intra* (prema unutra) Crkve. Sve ono što se pisalo trebalo je pomoći čitateljima, *pretežito svećenicima*, u njihovom kontaktu *ad extra*, to jest s ljudima u svijetu. Tako prvi urednik dr. Jure Radić piše: "Naš je list ne samo liturgijski nego i pastoralni. Stoga u ovaj list spadaju rasprave i članci ne samo o prvoj koncilskoj konstituciji – o liturgiji – nego, možemo reći, i o svim drugim odredbama koncila, jer je ovaj koncil bio doista pastoralni. (...) Pišemo o onom što *dušobrižnike zanima* i što ih mora zanimati. U duhu svetog sabora tražimo nove putove do Boga i do ljudi." (usp. *Služba Božja* 1 (1966.), str.1)

Može se reći da časopis pomaže da se realizira ono što je Koncil zamislio kao samu *bit Crkve*: "A kako je Crkva u Kristu sakrament ili znak i oruđe najtješnjeg sjedinjenja s Bogom i jedinstva cijeloga ljudskog roda, ona namjerava... svoju opću misiju ostvariti u sadašnjim prilikama u svijetu, to jest da svi ljudi danas tješnje povezani različitim društvenim, tehničkim i kulturnim vezama postignu također potpuno jedinstvo u Kristu." (LG 1).

Sadržaj časopisa 'Služba Božja' kroz proteklih 50. godina obuhvaćao je sljedeća teološka područje: liturgija, pastoralna teologija, katehetika, moralka, homiletika, patrologija, sakramentologija, crkveno pravo, religiozna pedagogija, crkvena povijest i crkvena umjetnost.

Služba Božja kao teološki časopis Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Splitu danas ima sljedeće stalne rubrike: *članci i rasprave*, *liturgija – sveti susret*, *praktična teologija*, te *prikazi, osvrti, ocjene*.

Pod rubrikom *članci i rasprave* objavljujemo opširnije znanstvene radove s teološko-filozofskog i srodnih područja. Rubrika *liturgija – sveti susret* zamišljena je kao neka vrsta *liturgijske propedeutike*: temeljno razumijevanje liturgijskog čina, čovjekova sposobnost da sudjeluje u liturgiji i sposobnost liturgije da se približi čovjeku, dok rubrika *praktična teologija* pokušava shvatiti živo iskustvo vjere s obzirom na njezinu

pastoralnu dimenziju. Osim toga, revija od svojih početaka redovito donosi *homiletsku građu* zato što je homilija dio Službe Riječi i svojom uklopljenošću u liturgijsko slavlje pridonosi istinskoj proslavi Božjih spasenjskih događaja. *Prikazi, osvrta i ocjene* sadržavaju prikaze i recenzije knjiga, te osvrte na važne znanstvene skupove i crkvene događaje.

Glavni urednici: dr. fra Jure Radić (1960.-1973.), dr. fra Šimun Šipić (1973.-1982.), mr. fra Marko Babić (1982.-1983.), dr. fra Vicko Kapitanović (1983.-1986.), mr. fra Marko Babić (1986.-2002.) i dr. fra Anđelko Domazet od 2003. do danas.

BUDUĆNOST LITURGIJSKO-PASTORALNE REVIJE *SLUŽBA BOŽJA*

Revija je kroz proteklih 50 godina prošla kroz mnoga burna razdoblja Crkve i svijeta. Prisjetimo se samo nekih najznačajnijih događaja kao što su: Drugi vatikanski sabor, studentski nemiri 68., zbivanja oko 71., pad komunizma 89., demokratske promjene, hrvatska neovisnost, izazov globalizacije i ulaska u EU i sl.

Postavlja se opravdano pitanje: *Kakva je budućnost časopisa u novonastalim okolnostima? Kako ćemo odgovoriti na promijenjene okolnosti društva i Crkve?*

U pokušaju razmišljanja o budućnosti časopisa najprije ćemo spomenuti neke objektivne, ali i subjektivne poteškoće, a zatim baciti pogled na daljnje putovanje 'Službe Božje'.

Ne može se izgubiti iz vida da sveopća *situacija katoličkoga tiska*, kao i periodičnog tiska, prolazi trenutak velikih poteškoća (troškovi izdavanja, distribucije, malo novih pretplatnika da bi se zamijenili onima koji se izgube, kao i duboke tehničke transformacije uzrokovane elektronskim medijima, utjecaj izdanja putem interneta, i slično. Čitatelji, ma koliko to bilo neugodno isticati, pokazuju sve manje zanimanja za katolički tisak. Opada tiraža svih crkvenih časopisa. Mlađe svećenstvo odgojeno u novo doba državnosti sve manje poseže za teološkim časopisima.

K tomu, danas je vjernicima i teolozima dostupan veliki broj teoloških časopisa na hrvatskom jeziku. Nabrojiti ću samo neke: *Bogoslovska smotra*, *Crkva u svijetu*, *Obnovljeni život*, *Riječki teološki časopis*, *Diacovensia* (časopis Teološkog fakulteta u Đakovu), *Nova prisutnost*, zatim tu su i međunarodni teološki časopisi sada dostupni na hrvatskom jeziku: *Concilium* i *Communio*, te teološki časopisi u BiH: *Vrhbosniensia*, *Bosna franciscana*, *Jukić* i drugi.

Prosječan hrvatski katolik nije teološki naobražen i nema naviku teološki razmišljati i produbljivati svoju vjeru. Usto, u većini crkvenih pokreta prevladava tradicionalna i intimistička pobožnost, te otpor prema dubljoj teološkoj refleksiji. Trebat će mnogo umješnosti i upornosti da se očuva postojeće čitateljstvo i stvara novo čitateljstvo.

Svi teološki časopisi u Hrvatskoj stoje pred teškom zadaćom: *stvarati vlastitu teološku kulturu*. Danas se snažno ističe 'iskustvena dimenzija' u vjeri, ali ljudsko biće nije samo iskustvo, senzibilnost, doživljaj, imaginacija, nego ga također čini i razum, koji traga za vjerom te je nastoji razumjeti, kao što je to izrazio sveti Anselmo. Teološki časopisi njeguju disciplinirano i metodičko razmišljanje o vjeri, nastojeći se vjerskim sadržajima približiti putem intelektualnog spoznavanja. Oni tragaju za objektivnom istinom u krilu pluralizma našega vremena. S pravom Bono Zvonimir Šagi piše da je duboka *spoznaja Boga* važnija danas nego prije tzv. demokratskih promjena (usp. Kana, lipanj, 2010.).

Ovdje valja samokritički reći da među teolozima često nedostaje spremnosti na zajednički rad. Članci se pišu uglavnom u funkciji vlastitog napredovanja. Odatle i određena jalovost teološkog promišljanja. Nedostaje istraživačke svježine u nama vlastitim temama, kvalitetnih analitičkih tekstova i komentara. Kada se očekivalo da će se teološka učilišta otvoriti akademskoj zajednici, došlo je do obostranog zatvaranja. Često teološka razmišljanja sliča 'izoliranim otocima' mišljenja koja su odsutna iz svijeta, u neznanju o tome u kojemu se kontekstu nalaze i djeluju. To zatvaranje zbilji dolazi osobito do izražaja u odnosu teologije prema prirodnim znanostima, prema umjetnosti, i prema ateistima.

Osim toga, *Služba Božja* od svojih početaka bila je poprište raznolikih vizija, čak i diskusija i polemika, to je jest živoga tražanja o putovima liturgijske obnove. O tome prvi urednik Jure Radić na jednom mjestu kaže: "Nema u tome nimalo sumnje da nijedan naš časopis nije objavio toliko članaka s kojima se Uredništvo nije slagalo, koliko ih je objavila 'Služba Božja'. Ako nešto nismo objavili, bilo je to prije svega što smo smatrali da stvar nije za javnost. Mnogo toga nam se može prigovoriti, ali ni u kojemu slučaju ne to da nismo htjeli donijeti i protivno mišljenje."²

² Služba Božja 1 (1973.), 49.

Upravo danas nedostaje istinski *teološki dijalog* unutar Crkve. Kritička distanca i pluralizam mišljenja u Crkvi teško se rađa i prihvaća, tako da crkveni listovi kritički ne prosuđuju stanje Crkve i vjere u vlastitom narodu, dobrim dijelom zbog patronata i vlasničkog karaktera tih publikacija, zadanoga okvira slobode pisanja i manjka autorske hrabrosti. Dijalog unutar Crkve nužna je metoda izgradnje zajedništva. Sve dok u Crkvi opstoji kritički duh i riječ i prema unutra i prema vani, ona će biti zajednica koja se neprestance pročišćava i obnavlja. U tom procesu, teološki časopisi imaju veliku ulogu. Taj put *stvaranja kritičke svijesti* kod čitatelja jest put stvaranja novih čitatelja.

Osim unaprjeđenja svih normi koje propisuje Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH, posebice želimo raditi na prisutnosti 'Službe Božje' u znanstvenoj zajednici, Crkvi i društvu. To uključuje njezinu referiranost u znanstvenim bazama, rad na izvrsnosti i aktualnosti tekstova, prisutnost na internetu, uključenost u najnovija kretanja na teološkom i znanstvenom području, redovitost izlaženja. Mnogo je posla i izazova pred nama. No Uredništvo je spremno na te izazove. Evo nekih smjernica s obzirom na daljnje putovanje 'Službe Božje':

- Uredništvo će se morati jasnije potruditi oko *programa, strukture i ciljeva* revije kako bi ona bila prepoznatljiva po svom sadržaju i teološkom profilu. To, nadalje, znači: nuditi i otvarati nove rubrike, otvoriti prostor laicima-teolozima koji su voljni prenijeti svoje iskustvo iz neposrednog pastoralnog rada; izdavanje *tematskih brojeva* u kojima će se aktualizirati razne teološke i pastoralne teme i dileme, a sve u svrhu traženja najboljih putova evanđeoskog i kontekstualno relevantnog služenja suvremenom pastoralu i Crkvi. Dakle, ustrajan rad oko oplemenjivanja komunikacijskog prostora, kristijanizacije javne riječi, kako bismo bili korektiv svijeta i politike, ne na svjetovan nego na duhovan način.

- Kulturološki kontekst ove zemlje, a to je stanje tranzicijske zemlje pred ulazak u EU i kontekst tzv. demokracije i globalizacije, veliki je izazov za teološku refleksiju i pastoralno djelovanje. U tim okolnostima od svećenika i vjernika traže se dvije vrste kompetencije: jedna je *kompetencija znanja*, a druga je vjernička, životna, svjedočka kompetencija. Teološka kompetencija ili kompetencija argumenata nije sve, ali se bez nje ne može evangelizirati. Stoga liturgijsko-pastoralna revija ima za

cilj da onima koji se bave pastoralnim radom ponudi sustavnu informaciju o onim područjima s kojima se svećenici susreću u svom radu. *Svećenici* snose ogromnu odgovornost u poučavanju i usmjeravanju vjernika k zdravom i kritičkom odnosu prema društvu u kojemu se nalaze. Bez praktične teološke refleksije nad sadašnjom društvenom stvarnošću nije moguće stvaralački inspirativno oblikovanje crkvene liturgijsko-pastoralne prakse u kontekstu procesa koji se zbivaju u današnjem svijetu.

- Od svojih početaka 'Služba Božja' je liturgijski usmjerena revija. Ona to želi i dalje biti, ali i izbjeći opasnost *liturgizma*. Pod tim se misli na jednostranu prevagu liturgijskoga i sakramentalnog načela nad odnosom prema svijetu i bližnjemu. 'Liturgizam' ometa unošenje kršćanskih vrijednosti u društvo, odgajanje svjesnih kršćana koji su začetnici društvenih reformi i socijalne pravde. U liturgiji današnji čovjek treba pronaći ono mjesto koje ga osposobljuje za odgovornost, pomaže mu pobijediti rezignaciju, budi nadu u budućnost.

- Naposljetku, naš časopis u budućnosti treba ponuditi veći broj *dobrih recenzija*: da oni koji malo ili nikako ne čitaju teološke knjige, barem imaju predodžbu o različitim smjerovima u suvremenim teološkim i filozofskim razmišljanjima, a koji su relevantni za pastoralnu i evangelizacijsku praksu i život mjesne Crkve.

ZAKLJUČAK

Služba Božja je i danas, kada slavi 50 obljetnicu izlaženja, posebno vrijedna spomena u našoj katoličkoj javnosti. Treba se nadati da će ovaj jubilej potaknuti novi zamah i pokazati nove mogućnosti postojanja liturgijsko-pastoralne revije u današnjim okolnostima. Uvjereni smo da će *Služba Božja* zajedničkim snagama i u budućnosti znati ponuditi kvalitetne tekstove koji će privući zainteresirane čitatelje. Za razliku od tema koje traju samo nekoliko dana (senzacionalizam), vjerujemo da je moguće ponuditi kvalitetna teološka razmišljanja koja krasi originalnost, vjerodostojnost, objektivnost i istina. Uvjereni smo također da će svaki novi broj našega časopisa pomoći svima koji su zauzeti u liturgijsko-pastoralnom radu.